

31 MART 2015'TE NE OLDU?

ELEKTRİKTE YÖNETİM KRİZİ

“Elektrik, 20. yüzyılın içinde ekonomik, sosyal yaşayışımıza dokunağını gitgide artırmaya başladı. Elektrik, şu küçücük, yuvarlak bir lambanın içinde boyasız, cansız yanan aydınlık parçası; şu dağları, denizleri görülmemiş bir hızla aşır, seslerimizi, resimlerimizi birbirine bağlayan; şu çelikten yığınları kımıldatan elektrik. Ben kendi payıma elektriğin yaratıcılığına büyük umutlar bağlamışım. Ben onda 21. yüzyılın düzenini görüyorum. Elektrik gibi hür, elektrik gibi düzenli bir düzen.”

(Nazım Hikmet)

31 Mart Salı günü saat 10.36'dan itibaren ülke çapında yaygın bir şekilde elektrik kesintisi yaşandı. Günümüz yaşamının vazgeçilmez bir parçası olan elektrikten 8-10 saat süreyle yoksun kalmanın bedeli ağır oldu. Hastanelerde sağlık hizmetleri, okullarda eğitim aksadı, kamu kuruluşları, işyerleri olumsuz etkilendi, metro-tramvay gibi toplu ulaşım araçları devreden çıktı, Marmaray denizin altında çaresiz kaldı, yolcular yürüyerek yeryüzüne ulaşabildiler. Başta haberleşme olmak üzere iletişim ağları sektöre uğradı, internet yavaşladı ve sık sık kesildi. Akşam saatlerinde bazı bölgelerden başlayarak verilen elektriğin yine zaman zaman kesilmesi evlerdeki pek çok elektrikli ve elektronik araç-gerecin bozulmasına neden oldu. Ekonominin uğradığı zarar ise 1 milyar doları aştı.

Sistemdeki çöküş, AKP iktidarı tarafından elektrikte planlamanın rafa kaldırılıp, tüm ülkeyi ilgilendiren ve temel bir hak olan elektrik hizmetini özel sektörün insafına bırakılmış olmasının sonucudur

Yetkililerin ortak görüşü elektrik iletim sisteminin çöktüğü şeklindeydi ancak bunun nedeni ya da nereden kaynaklandığı konusunda sadece varsayımlar öne sürülüyordu. Enerji Bakanlığı konuyla ilgili araştırma ve soruşturma başlattığını söylemekle yetindi.

Elektrik kesintisinin üzerinden saatler geçmesine karşın, Enerji Bakanlığında tatmin edici bir açıklama

yapılamaması basın ve kamuoyunun dikkatlerini her zaman olduğu gibi yine EMO üzerinde yoğunlaştırdı. Elleriyle olaya ilişkin sınırlı veriler olsa da yıllardır ülkenin enerji sorunsalı üzerinde kafa yoran ve kamu yararına ve adına denetim mekanizmasını hayata geçiren EMO yöneticileri sahip oldukları bilgi ve deneyimlerden yola çıkarak daha önceki benzer durumlarda olduğu gibi yine kamuoyunu ve basını olabildiğince net bilgilerle aydınlatmaya çalıştılar.

Olasılıkların olasılığı

EMO'nun 31 Mart günü yaptığı basın açıklamasında, sorunun temelinde AKP iktidarının enerji politikalarının yattığı ve son olayın da açıkça gösterdiği gibi bu politikaların iflas ettiği vurgulanarak; “Özelleştirmeler ve serbest piyasa; ucuz, kaliteli ve sürekli elektrik değil, tam tersine pahalı, kalitesiz ve büyük kesintilere yol açan karanlığı Türkiye'ye getirmiştir. Sistemdeki çöküş, AKP iktidarı tarafından elektrikte planlamanın rafa kaldırılıp, tüm ülkeyi ilgilendiren ve temel bir hak olan elektrik hizmetini özel sektörün insafına bırakılmış olmasının sonucudur” denilmekte ve elektrik kesintisinin nedenlerini gizlemeden açıklaması için Enerji Bakanına çağrıda bulunmakla birlikte olası nedenler de sıralanıyordu.

1- Akla ilk gelen olasılık; bir büyük santralin arızalanması sonucunda sisteme elektrik

verememesi, bu açığın diğer santrallardan da karşılanamamış olmasıdır. TEİAŞ, bu durumda yük atırma yöntemiyle oluşan açığı yönetip planlı elektrik kesintileri yapamamış, eldeki enerji sistemin tümüne dağılarak enterkonnekteyi çöktürmüştür (TEİAŞ Genel Müdürünün istifa ettirilmesi, bakanlıkça bu olasılığın önemsendiğini göstermektedir).

Sorunun özü, bir büyük santralda meydana gelen arızanın, yedek güçlerle tolere edilememesi, elektrik kesintisinin belirlenmiş bir bölgeye hapsedilememesi, Avrupa tarafından sistemden izole edilmesiyle birlikte enterkonnekte sistemin arz yetersizliği nedeniyle çöküntüye uğramasıdır.

2- Bir başka olasılık; son günlerde elektrik piyasasında yaşanan fiyat düşüşleri nedeniyle elektrik arzında açık meydana gelmiş olmasıdır. Buna benzer bir durum 2006 yılında yaşanmış, kimi özel santralların devreye girmemesi nedeniyle 13 ilde 6 saati aşan elektrik kesintileri ortaya çıkmıştı.

31 Martta da piyasada oluşan fiyatları düşük bulan özel santrallar kesintinin yaşandığı saatteki piyasa fiyatından elektrik üretmeyi kabul etmemişlerse sistemde arz açığı oluşmuştur. Bu durumun yönetilememesi sonucunda iletim sisteminde büyük arızalar meydana gelmiş olabilir. Genel olarak arıza ve bakım bildirimleriyle üretimi durduran santrallar, neden olarak boru patlağı, kazan arızası, trafo arızası gösterirken; o gün elektrik kesintisinin yaşanmaya başladığı saatlerden itibaren gösterilen gerekçeler ise “yük tevzi enerji kesintisi”, “154 gitti (154 bin voltluk şebekede kesinti)”, “aşırı yük”, “aşırı akım”, “sistem çökmesi”, “şebeke devre dışı kaldığı için, bara voltajının sıfıra düşmesi” şeklindeydi.

3- Bir diğer olasılık da Türkiye'nin enterkonnekte sisteminin son 2-3 yıldır Avrupa'da bile zaman zaman sorunlara neden olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Nitekim geçtiğimiz günlerde de Avrupa enterkonnekte sisteminden anlık olarak Türkiye'nin çıktığı bilgisi vardır. Avrupa enterkonnekte sisteminde Türkiye'nin frekans bozukluğuna yol açmış olması sistemin kesintiye uğramasının nedeni olabilir.

Aslında bu üç olasılık, aralarındaki küçük farklılıklar ihmal edildiğinde birbirini tamamlar niteliktedirler. Sorunun özü, bir büyük santralda meydana gelen arızanın, yedek güçlerle tolere edilememesi, elektrik kesintisinin belirlenmiş bir bölgeye hapsedilememesi, Avrupa tarafından sistemden izole edilmesiyle birlikte enterkonnekte sistemin arz yetersizliği nedeniyle çöküntüye uğramasıdır.

İnisiyatif kimde?

Olayın üzerinden altı gün geçtikten sonra istifa ettirilen TEİAŞ Genel Müdürü Kemal Yıldır'ın yaptığı açıklama üstü örtük olsa da yukarıdaki görüşleri doğrular nitelikteydi. Türkiye'ye sadece sanayi açısından günde 1.1 milyar liraya mal olan kesintide, devletin 'ucuz elektrik' alma çabasının etkili olduğunu söyleyen Yıldır, devredışı kalan doğudaki santrallardan alınan elektriğin batıdan alınan elektrikten daha ucuz olduğunu, bu nedenle doğudan alınmadığında batıdan alınmak yerine beklendiğini itiraf ediyordu. Doğudaki hidroelektrik santrallardan 4500 - 5 bin megavatın batıya taşındığını belirten Yıldır, doğudaki santrallardan alınan elektriğin batıdan alınan elektrikten ucuz olduğunu ifade ederek, **“Müfettiş korkusu da etkili olmuş. Çünkü ‘neden yüksek fiyatlıyı aldınız’ diye sorarlar. Onlar da ‘nasılsa sorun düzeler’ diye yarım saat beklemişler.**

Halbuki batıdaki devreye girmesi lazımdı. Şimdi takır takır devreye alıyorlar. Doğudan batıya gönderilmesiyle aşırı risk alınmış. Hidrolik kökenli santraller doğuda. Kimin santrali ucuz teklif verirse onu alıyorsunuz” diyordu.

Önemli kısmı doğuda bulunan ve yüzde 55'i kamu elinde bulunan HES'lerde üretilen elektriğin satış fiyatı ortalama 1.49 kuruş / KWh iken; termik santrallerde 13.12 kuruş / KWh ve doğalgaz santrallerinde 15.12 kuruş / KWh olarak belirleniyor.

Düşük maliyetli üretim yapan HES'lerden alım yapılarak enerji maliyetlerinin düşürülmeye çalışılması elbette kamu açısından yararlı olmakla birlikte, 31 Martta bunun işletim dengesini riske atacak şekilde yapıldığı bizzat TEİAŞ Genel Müdürü ağızından itiraf edilmektedir. Ancak, böylesi bir riski, ne sistem işletmecisi TEİAŞ, ne de TEİAŞ'ta çalışan personel kendi inisiyatifleriyle almaz. Ancak siyasi iradenin seçimler öncesinde yoğun bir baskısı söz konusu olabilir. Nitekim, TEİAŞ'ın iletim sistemi yetersizliğinden dolayı verilen "kısıt talimatı" ile devreye giren santrallara fazla ödeme yapılması nedeniyle personele baskı yapıldığı ortaya çıkmıştır. İletim sistemi yetersizliğinden dolayı 2013 yılında 1.2 milyar TL, 2014 yılında da 1.3 milyar TL'lik kısıt talimatı verilmiştir. Yani iletim sistemi çalışanları "kısıt talimatları" ile "sistem güvenliği" arasında sıkıştırılmıştır.

2002 yılından itibaren kamunun yatırımlardan çekilmesi ve son olarak yapılan büyük termik santral özelleştirmeleri, kamunun toplam kurulu güçteki payını 2003'teki yüzde 62'lik düzeyinden, 2014'te (21 bin 879 MW ile) yüzde 31.5'e kadar düşürmüştür.

Diğer taraftan kurulu güç içerisinde HES'lerin payında 2003 yılından itibaren önemli bir değişiklik olmazken, toplam HES'ler içinde kamunun payı (2013'te) yaklaşık yüzde 90 iken, 2014 yılında yüzde 55'e düşmüştür. Yani kamunun ucuz hidrolik üretimiyle de piyasayı dengeleme şansı yoktur. Piyasa yapısı içinde bu şekilde etkisizleştirilen kamunun, fiyatları dengelemek ya da dengesizlikleri önlemek için müdahale olanağı artık kalmamıştır.

Yedek Güç Neden Devreye Sokulamadı?

31 Marttaki elektrik kesintisinin sorgulanması gereken bir başka boyutu da yedek kurulu gücün neden devreye sokulmadığıdır. TEİAŞ tarafından yayınlanan Kapasite Projeksiyonuna göre, 2014 yılsonu itibarıyla kurulu güç yedeği yüzde 75'ler civarında oluşmuştur. Yani ülkenin kurulu güç yedeği vardır. Ancak bu üretim yedeği anlamına gelmez. Üstelik bu yedeğin özel santral ağırlığı nedeniyle istenildiğinde devreye sokulmasında da güçlükler yaşanabilir. Nitekim bu olayda yedek kurulu güç devreye sokulamamış ve bunun nedeni de şimdiye dek yetkililer tarafından açıklanmamıştır.

TEİAŞ, sistemde yenilenebilir enerji kaynakları payının artmasıyla yedek kapasite tutulmasına ilişkin kaygı duymaktadır. Bu kaygıyı "*Rüzgâr ve güneş ile yenilenebilir kaynaklara dayalı üretim tesisi kapasitesi yapılmasına onay verilirken, bunun yanında onay verilen kapasitenin yaklaşık yüzde 50'sine kadar yedek konvansiyonel kapasitenin kurulması için gerekli önlemler alınmalıdır*" cümlesiyle Kapasite Projeksiyonu'na yansıtan TEİAŞ'ın sistemi işletirken, HES'lerin (yenilenebilir) karşısında hazır yedek bulundurmamasına anlam vermek mümkün değildir.

İletimin halleri

Türkiye, iletim hattı uzunluğu açısından Avrupa'nın birinci ve kurulu güç açısından da Avrupa'nın beşinci elektrik iletim sistemine sahip.

TEİAŞ iletim şebekesi; 53.709,3 km uzunluğunda enerji iletim hattı, 680 iletim merkezi, 126.580 MVA trafo gücü ve komşu ülkelerle toplam 12 adet enterkonneksiyon hattından oluşuyor.

Yedi gün yirmidört saat durmaksızın çalışabilmesi için kılcal damarlarına dek düşünülp alternatif rotalardan besleme hatlarıyla desteklendiği iddia edilen enterkonnekte bir sistem herhangi bir noktada oluşan arıza nedeniyle nasıl çöker sorusu hala yanıtlanmamıştır.

Web sitesindeki bilgilere göre TEİAŞ, 2014 yılı sonu itibarıyla 69.516,4 MW santral kurulu gücü, 41.002,9 MW ani puantı, 831,9 milyon kWh maksimum günlük tüketimi, 250,4 milyar kWh yıllık elektrik enerjisi üretimi, 255,5 milyar kWh yıllık elektrik enerjisi tüketimi olan Enterkonnekte Elektrik Sistemini "kesintisiz, kaliteli ve güvenilir bir şekilde (!)" işletiyor. Ve aynı zamanda uluslararası enterkonneksiyon projeleri ile; yedek kapasitenin ortak kullanımı sonucu önemli arzalarda karşılıklı yardımlaşma sağlanıyor.

Enterkonnekte sistemi, ana arter ve bağlantılarının büyük bir ağ şeklinde ülke çapına yayılan yollardan oluşmuş bir şebekeye benzetebiliriz. Olası arıza ve kesintilere karşı, çeşitli kavşak noktalarından enerjiyi alternatif rotalar üzerinden hedeflerine ulaştırabilmenin mümkün olduğu bir tasarımı vardır. Özellikle çok önemli üretim tesislerinin alternatifli besleme hatlarıyla donatılmalarına önem verilir.

Peki, adı enterkonnekte olan ve yedi gün yirmidört saat durmaksızın çalışabilmesi için kılcal damarlarına dek düşünülp alternatif rotalardan besleme hatlarıyla desteklenmiş böylesi dev bir sistem, herhangi bir noktada oluşan arıza nedeniyle çökebilir mi?

Çökebilir, çökmüştür de nitekim. Nasıl kanamalı bir hastaya kan takviye edilmeden onu hayata döndürmek mümkün değilse, enerji kaybı nedeniyle gerilim düşümü yaşayan ve trafoların çevrimini yapamayacak hale düşen sistem de -TEİAŞ'ın anında ilk yardım müdahalesinde bulunamaması yani elde kalan enerjiyi

ELEKTRİK YOKSA JENERATÖR SATALIM

Ama AKP'nin iktidara gelmesiyle birlikte doğalgaz elektrik santrallerinde korkunç sayıda bir artış yaşandı. Ayrıca 12 yeni il'e daha doğalgaz verildi. Elbette burada, devletin bir anonim şirket mantığıyla yönetilmesinin motivasyonu vardı. Bir taraftan da enerji sektörüne kol atıp yayılmış yandaş sermayeye yeni iş alanları yaratmanın kaygısı vardı. Zaten çark öyle kurulmuştu ki durum ne olursa olsun kendine rant yaratmasını bilenlerin düzeni haline gelmeye başlamıştı Türkiye ekonomisi. Örneğin Aksa, ülkeyi çepçevre saran HES, DGE, RES vb gibi tesislerde elektrik üretmekte, bazı bölgelerin elektrik dağıtımını üstlenmekte ve pek çok bölgenin de doğalgaz dağıtımını yapmaktadır. Aksa'nın bir parçası olduğu Kazancı Holding'ten bir yetkili, 2017 yılına kadar 4 bin 500 megavat kurulu güç, aylık 2,1 milyar kilovat saat üretim hedefi kapsamında yakıt çeşitliliğini artırarak büyümeye devam edeceklerini söylüyordu.

"#BuradaElektrikYok ise siz de Aksa Jeneratör'le hayata

kaldığın yerden devam diyebilirsiniz..." 31 Mart saat 01.37'de attığı bu twitle Aksa o gün elektrik satışındaki aksamayı telafi etmenin yolunu bulmuş, "elektrik olmadı jeneratör verelim" diye müşterilerini eli boş çevirmemişti. Nitekim Aksa Jeneratör CEO'sunun verdiği bilgiye göre o gün çağrı merkezlerini arayanların sayısı yüzde 500, web sitesini ziyaret edenlerin sayısı da yüzde 800 artmış, bunların büyük bir bölümü de satışla sonuçlanmıştı. Üstüne üstlük 8 Nisanda bir açıklama yapan Yüksek Seçim Kurulu Başkanı Sadi Güven jeneratör pazarına ilişkin yeni bir açılım yaratıyordu. Bianet'ten Mine Şirin'in haberine göre, 2014'ün 30 Martında yapılan yerel seçimlerin oy sayımları sırasında 35 ilde aynı anda kedilerin trafolarla hücum etmesiyle (!) meydana gelen elektrik kesintisinden ağız yanan yetkililer bu kez hazırlıklı olmak için 957 ilçedeki seçim kurullarında jeneratör bulundurulması için çalışmalarına başlamışlar. Nereden baksanız 40 milyon liralık bir pazar söz konusu. Krizin fırsata dönüştürülmesi böyle bir şey herhalde!

YA NÜKLEER KAZA OLSAYDI ?

31 Martı 1 Nisana bağlayan geceyarısı, Meclisin boş durmayıp Sinop'ta yapılması planlanan nükleer santralin yapımı için öngörülen uluslararası anlaşmayı kabul etmesi ve böylece 2013 yılında Japonya'nın Mitsubishi Heavy Industries (MHE) Itochu şirketi ile Fransa'nın GDF Suez şirketinin 22 milyar dolarlık bir bedelle yapını üstlendiği nükleer santralin, yasal zemine de kavuşturulmuş olması, "komplocu" görüşleri de uyarılmış oluyordu.

Yani, "bakın elektriği kestiler, nükleere yol verdiler" gibisinden... Oysa Enerji Bakanı, hem o gün için hem de genel olarak elektrik enerjisi arzında bir sorunumuz olmadığını açık açık ilan ediyordu.

"Madem açık yok bu nükleerler niye?" sorusuna rezerv koyarak, madalyonun öteki yüzünü çevirip ona bakalım.

31 Martta yaşanan ülke çapındaki yaygın elektrik kesintisi; depremlerin ve elektrik kesintilerinin sık yaşandığı Türkiye'de nükleer reaktörler inşa etmenin risklerine karşı da çok açık bir uyarıydı.

Çünkü nükleer santraller en az esnekliğe sahip elektrik üretim tesisleridir ve herhangi bir elektrik kesintisi durumunda adeta bir saatli bomba gibidir. Böyle bir durumda tek çankurtaran, nükleer santrallerin içinde bulunan yedek dizel jeneratörlerdir. Bu jeneratörlerin hızlı bir şekilde çalıştırılması ve soğutma sistemleri için gerekli elektriği üretmesi gerekir. Ama bu dizel jeneratörlerde de sorun çıkarsa felaketin önüne geçebilecek başka hiç bir engel yoktur.

Çünkü Fukuşima'da reaktörlerin erimesi ve patlamasının asıl nedeni deprem değil, elektrik kesintisiydi. Deprem, elektrik kesintisine neden oldu. Bu elektrik kesintisi de, dünyanın en büyük nükleer felaketlerinden birini yarattı. Bunun nedeni ise her nükleer reaktörün içinde yüksek miktarda radyoaktif maddenin bulunması ve bu radyasyonun reaktör çalışmayı durdurduktan sonra bile çok yüksek derecelerde ısı üretmesiydi.

yüksek öncelikli yerlere yönlendirememesi sonucu- bu enerjinin kendiliğinden tüm şebekeye dağılmasıyla çökmüştür.

Enerji Bakanı Taner Yıldız ise, yaza girmeden yapılması gerekli iyileştirmeler, yenilemeler, kapasite artırımı ve yeni devreye girecek santrallerin bağlantı hatları çalışmaları nedeniyle Türkiye'nin doğusunu batısına bağlayan eksende 5 iletim hattının devre dışı kaldığını ve pek çok olumsuzluğun kısa sürede üst üste gelmesiyle kesintinin ortaya çıktığını ifade ediyor, olayı, "Doğu bölgesindeki üretim fazlalığına bağlı yüksek frekans, batı bölgesinde de tüketim fazlalığına bağlı düşük frekans nedeniyle gerek üretim santralleri,

gerekse iletimdeki hatlar toplam 12 saniye içerisinde birbirini tetikleyerek en son bulunduğumuz noktaya ulaşıyor" a bağlıyordu.

Bu noktada, özel sektörün ve siyasi iradenin baskısı altında kalan EPDK'nın verdiği lisanslarla yapılan santrallara, TEİAŞ'ın iletim hattı planlamasını denk düşürmek için çabaladığı, bunun da sistemi riske atan bir durum yarattığını görmek gerekiyor. Önce üretim tesisinin yapılıp, sonra iletim sistemini buna uydurmaya çalışmak üretimin özelleştirilmesinin planlamada ve iletim sisteminde yarattığı büyük zafiyetin bir işaretidir. Nitekim alınan önlemler kapsamında Enerji Bakanı, tesis kuran işletmecilerle yük tevzi'nin senkronize

çalışması için 5 Nisan Pazar akşamı talimat verdiğini açıklamıştır. Bu talimatı vermek için sistemin çökmesi mi beklenmiştir?

Kazan kazan

31 Mart sabahı meydana gelen büyük elektrik kesintisine dair öne sürülen senaryolardan biri de, Ortadoğu'daki son gelişmelere ilişkin Türkiye'nin sergilediği tavırdan rahatsızlık duyan İran'ın uyarı mahiyetinde doğalgaz vanalarını bir süreliğine kapatmış olabileceğidir. Gerçi sonradan yapılan araştırmalarda İran doğalgazının Türkiye'ye giriş noktası olan Doğubeyazıt kompresör istasyonunda basıncın normal değer olan 55 bar'ın altına hiç düşmeyip doğalgaz verilmeye devam edildiği anlaşılmışsa da en azından bundan sonrası için aksi bir durumun meydana gelebilme olasılığı pek uzak gözükmemektedir. TEİAŞ verilerine göre 2013 yılında üretimin yüzde 44'ünün yurtdışından ithal edilen doğalgaz ve LNG (sıvılaştırılmış doğalgaz) santrallerinden elde edildiği düşünülürse, enerjide

31 Martta 80 ilde yaklaşık 10 saat süreyle ve 11 Nisanda Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da 20 ilde birden yarım saat süreyle meydana gelen elektrik kesintileri şunu göstermiştir. Elektrik enerjisi stoklanamaz ve üretildiği anda tüketilmesi gerekir, sadece bu özelliği bile elektriğin kamu hizmeti olma özelliğini belirler.

dışa bağımlı olmanın yarattığı/yaratacağı riskler kaçınılmazdır.

Elbette Türkiye'de yıllardır her şehire doğalgaz verilmemesi ve termik santrallerin kullanılmaya devam edilmesi, rant kaygısı ya da bilgisizlikten kaynaklanmıyor aksine, devletin bilerek ve ısrarla devam ettirdiği bir strateji olarak benimseniyordu. Çünkü doğalgaz, devletin elinde olmayan bir kaynaktı

ve buna olan bağımlılığın artması uzun vadede, herhangi bir ihtilafta şimdi yaşadığımız gibi sorunlara sebebiyet verebilecekti.

Sonuç olarak

31 Mart sabahı saat 10'u 36 dakika 11 saniye geçe, Türkiye karardı. Ülkeyi bir uçtan bir uca sarıp sarmalayan enterkonekte sistem çöktü ve 80 il'e 10 saat süreyle elektrik verilemedi. Ancak savaş hallerinde düşman uçaklarının ya da füzelerinin enerji santrallerine yönelik yoğun bombardımanı (kimbilir belki de bir siber saldırıyla) ortaya çıkabilecek böyle bir durum, deyim yerindeyse küçük ve lokal bir arızanın tetiklemesine fırsat verilerek ülke genelinde yaygınlaştırıldı.

Elektrik kesintisinin hangi neden veya nedenlerle oluştuğuna dair net bir açıklama yapamayan Enerji Bakanı ve diğer yetkililer zamanla "bir şeyler" demek zorunda kalmışlar ama her söylediklerinde, farkında olmadan kendilerine ait sorumlulukları itiraf etmeden kaçmamışlardır. Bu arada her zaman olduğu gibi kamuoyunu bilgilendirme sorumluluğu ile EMO yöneticileri, olay gününden başlayarak belli aralıklarla kendilerine ulaşan veriler ışığında durumu anlayıp yorumlamaya ve oluşturdukları görüşleri kamuoyuyla paylaşmaya başlamışlardı.

Özetle;

1-Bir büyük santral arızalanarak sisteme elektrik verememiştir.

Veya son günlerde elektrik piyasasında yaşanan fiyat düşüşleri nedeniyle özel santraller elektrik enerjisi üretmeyi kabul etmemişlerdir. Ya da Türkiye enterkonekte sisteminde oluşan frekans bozukluğundan etkilenmek istemeyen Avrupa enterkonekte sistemi tarafından Türkiye izole edilmiştir.

2-Bu nedenlerin herhangi birisi ya da hepsinin bir arada baş göstermesi sonucu elektrik arzı yetersiz kalmıştır.

3-Oluşan elektrik enerjisi açığı diğer santrallardan da karşılanamamıştır. TEİAŞ ise olaya müdahale edememiş, hızla yapılması gereken yük attırma yöntemiyle, oluşan açık kadar planlanacak elektrik kesintileri yapamamıştır.

Bu durumda, eldeki yetersiz enerji, sistemin tümüne dağılarak arızalara yol açmış ve enterkonnekteyi çökertmiştir.

4-Yetkililerin ortaya çıkan bir arızanın domino etkisi yaratarak enterkonnekte sistemde “oturmaya” yol açtığı görüşü de oldukça su götürür cinstendir. Yani burada “yapılacak bir şey yoktu”, “elimizden bir şey gelmedi” bahanelerine sarılmanın bir yolu olarak öne sürülüyor domino etkisi. Oysa 31 Mart günü yaşanan olaya müdahale edilebilir ve hangi nedenle olursa olsun ortaya çıkan arz açığı, belli bir bölgeye hapsedilerek, tüm sisteme yayılmasının önüne geçilebilirdi. Sonuçta görünen net bir yönetemezlik krizidir.

31 Martta 80 ilde yaklaşık 10 saat süreyle ve 11 Nisanda Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da 20 ilde birden yarım saat süreyle meydana gelen elektrik kesintileri şunu göstermiştir. Elektrik enerjisi stoklanamaz ve üretildiği anda tüketilmesi gerekir, sadece bu özelliği bile elektriğin kamu hizmeti olma özelliğini belirler.

Bir kamu hizmeti olan elektrik sistemi, amacı sadece kâr olan özel sektöre emanet edilemez. Yapılan tartışmalarda, bu işin tek elden yönetilmesi gerektiği açıkça ortaya çıkmıştır. Ülkemizin daha büyük açmazlarda kalmaması için, üretim-iletim-dağıtım ve satış hizmetlerinin tek elde toplanıp, kamuya bırakılması şarttır.

Acilen yeniden kamulaştırmalar yapılmalı, elektrik hizmeti siyasal ya da ticari çıkarların ötesinde kamu yararını gözetilen yapılanmaların olduğu özerk bir işleyişe teslim edilmelidir.

Elektrikte 31 Mart vakasının son sayfasını, EMO Yayınlarından “Bir Özelleştirme Örneği – Aktaş” kitabından bir alıntıyla çevirelim:

“Bütün bunların yanı sıra elektriği özel kılan bir gerçek var. İnsanoğlunun dünyadaki diğer canlılardan en temel farkı, kültürel bir yaşam sürdürüyor olabilmesi. İnsanoğlu, yaşamını coğrafi veya meteorolojik koşullara bağlı kılmaksızın dünyanın her bölgesinde sürdürebilme yeteneğine sahip. Bu durumda da her zaman enerjiye gereksinim duyar. Bu temel davranış biçiminden hareketle, gereksinim duyduğu enerjiyi kültürel düzeyine bağlı olarak üretir ve tüketir. Bu yaşam ve tüketim biçimleri onun için aynı zamanda yaşamsal bir zorunluluk haline dönüşür.

Bu zorunluluğu ise yaşadığı çağdaki teknoloji düzeyi belirler. İşte bu yüzden ve tüm bu yaşamsallıklardan dolayı enerji, ticari bir mal değil, toplumsal bir hizmettir. Bu hizmet, çoğu zaman insanın kullanması zorunlu bir insanlık hakkına dönüşür.”